

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER REFORMU

LOCAL GOVERNMENTS REFORM IN TÜRKİYE

Yusuf Ziya AKPINAR

Öğretim Görevlisi, Pazarlama ve Reklamcılık, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye
yusufziya.akpinar@erdogan.edu.tr <https://orcid.org/0000-0003-1509-6095>

Alındı: 25.03.2020 Kabul edildi: 25.06.2022 Yayınlandı: 30.06.2022

ÖZET

Birçok kavram, devletlerin yönetim şekillerinden kaynaklanan durumlara neticesinde zaman içerisinde değişmiş, gelişmiş ya da yok olmuştur. Yerel yönetim kavramları da zaman içerisinde dünyada özellikle halkın yönetime katılma süreci doğrultusunda güçlü ve temsil düzeylerinin çok daha fazla olabilmesi adına gündeme gelen kavramlardan bir tanesidir. Özellikle monarşi ile yönetilen ülkelerde merkezi idarenin güçlü olması ve bütün yönetim sürecinin sadece belirli bir kişi veya grup tarafından yapılması, halkın yönetim sürecindeki yerinin neredeyse hiç olmadığı anlamına gelmektedir. Zamanla gelişen dünyada ihtiyaç haline gelen yönetim şekli demokrasidir. Demokrasilerde insanlar yönetim sürecine doğrudan katılmaktadır. Özellikle batılı ülkelerde çok hızlı gelişen yerel yönetim kavramı halkın iradesinin tecellisi noktasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemize göre örnekleri daha erken dönemde farklı ülkelerde karşımıza çıksa da, bizde Tanzimat'la beraber yerel yönetim kavramının ortaya çıktığını ifade edebiliriz. Merkezi yönetimin sorumluluğu altındaki birçok mesele yerel yönetimlere transfer edilebilmektedir. Kanunlarla sorumlulukları, yetki alanları belirlenen yöneticiler hem merkezi yönetime hem de vatandaşa karşı sorumludurlar. Buna bağlı olarak yerel yöneticilerde de dinamik bir yönetime anlayışı söz konusudur. Yerel yönetimlerin güçlü olduğu yerlerde halkın yönetime daha etkin katıldığını söyleyebiliriz. Yerel yönetimler reformu bu sürecin durağan değil hareketli olduğuna işaret eder, ihtiyaç hasıl olduğunda değişip gelişmek zorundadır. Bu nedenle statik olmayan gelişime açık bir kavram olarak yerel yönetimi ifade edebiliriz. Bu bağlamda reformlar ülkelerin, insanların ihtiyaçlarına göre şekillenir ve kanunlarla da ortaya çıkar. Dolayısıyla hâlâ ülkemizde bu kavramın çok daha ileri boyutta olabilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmada geçmişten günümüze Türkiye'de yerel yönetimle alakalı gerçekleştirilen yapısal düzenlemeler ve bu hukuki değişikliklerle yerel yönetimlerin mevcut yapıları hakkında bilgi verilecektir. Konu irdelenirken Nitel araştırma tekniğinden faydalanarak ilgili mevzuat ve literatür taranarak tahlil edilmeye çalışılacaktır.

ABSTRACT

300 words at most. Many concepts have changed, developed, or disappeared over time as a result of situations arising from the forms of government of the states. Local government concepts are also one of the

Anahtar Kelimeler

Yerel Yönetim,
Yerinden Yönetim,
Kamu Yönetimi
Reformları, Yerel
Yönetim Reformları,
Yerinden Yönetim
Reformları

Keywords

Local Administration,
Decentralization, Public
Administration Reforms,
Local Administration
Reforms,
Decentralization
Reforms

concepts that come to the fore in the world, especially in the direction of the participation of the people in the administration, in order to have a stronger and more representative level. Especially in countries governed by a monarchy, the fact that the central government is strong, and the entire management process is carried out only by a certain person or group. It means that the people have almost no place in the management process. The democracy is the form of the government that has become a necessity in the developing world over time. In democracies, people participate directly in the governing process. The concept of local government, which develops very rapidly especially in western countries, has a very important place in the manifestation of the will of the people. Although we encounter examples of it in different countries earlier than in our country, we can say that the concept of local government emerged with the Tanzimat. Many issues under the responsibility of the central government can be transferred to local governments. Managers whose responsibilities and domain of authority are determined by laws are responsible to both the central government and the citizens. Accordingly, local administrators also have a dynamic management approach. We say that in places where local governments are strong, the people participation in the administration is more effective. Local government reform points out that this process is dynamic rather than static, so that it has to change and develop when the need arises. For this reason, we express that local government as a concept open to non-static development. In this context, reforms are shaped according to the needs of the countries and citizens, and they also emerge with laws. Therefore, studies are still in progress in our country to make this concept much more advanced. In this study, information will be given about the structural arrangements made related to local government in Turkey from past to present, and the current structures of local governments with these legal changes. While examining the subject, it will be analyzed with scanning the relevant legislation and literature by using of the qualitative research technique.

Giriş

Birçok ülkede yerel yönetim kavramı merkezi yönetimle beraber uygulanmaktadır. Fakat bu uygulama süreci her ülkede farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı ülkelerde merkezi yönetimin içinde çok düşük bir temsil düzeyine sahip olsa da bazı ülkelerde de çok güçlü bir yere sahiptir.

Yerel yönetim kurumları, yasalarla ortaya koyulmuş özel bütçeye, gelirlere, yetkilere, insan kaynağına, yerel topluluklarca tercih edilen karar ve yürütme mekanizmasına ve yönetsel özerkliği olan kamu tüzel kişiliğine haiz olan kurumlardır.

Batıda çok daha erken temeli atılan yerel yönetimlerin Türkiye’de daha geç karşılık bulması, beraberinde demokrasi anlayışımızla ilgili de bazı tartışmaları ortaya çıkarmıştır. Çünkü yerel yönetimlerin güçlü olması aslında demokrasinin de güçlü olmasını ortaya çıkaracak bir durumdur.

Cumhuriyetten önce yönetime halkın doğrudan şekilde katılması çok düşünülmemiş belki de tercih edilmemiş bir durumdu. Tanzimat ile beraber gelişmeler olsa da buna rağmen Türkiye’de yerel yönetim anlayışına karşı bir mesafe söz konusu yönetimce olmuştur. Bu da yerel yönetimle ilgili atılacak olan adımların gecikmesine neden olmuştur. Ülkemizde yerel yönetim süreci incelendiğinde Tanzimat dönemini değerlendirmek gerekir. İlk olarak modern belediye kavramı bu zamanda ortaya çıkmıştır. İlgili dönemde güçlü olmasa da kavramsal düzeyde yerel yönetimden bahsedebiliriz. Osmanlı imparatorluğunda bu kavrama ait yüzeysel göstergeler olsa da muhteva ve metot anlamında güçlü bir yerel yönetimi hiçbir zaman göstermemiştir. Esasen bunun en büyük nedeni gerek ülkemizde gerek cumhuriyetin ilk yıllarında söz konusu olan güçlü merkezi yönetim anlayışıdır.

Cumhuriyetin ilanından 1980’e kadar gelen sürede bazı yasalar ve düzenlemeler yapılsa da yerel yönetim merkezi idareye bağımlı olarak varlığını sürdürüyordu ama gelişen dünyada devletler yönetme kabiliyeti anlamında küçülürken, denetleme kabiliyeti gelişmekteydi. Aynı süreç ülkemizde gecikmeli de olsa yaşanmaya başlamıştır. Yerel yönetimlerin güçlenmesiyle halk, yönetime daha etkili katılma imkânı bulmuştur, Bu durum halkın temsil durumunu doğal olarak güçlendirmiştir. Bugünkü anlamda tartıştığımız yerel yönetim kavramını ilk olarak Cumhuriyetin ilk dönemlerinde görmekteyiz. Özellikle 1980’li yıllardan sonra daha güçlü bir yerel yönetim kavramı ülkemizde görülmektedir. 2012’de çıkartılan 6360 sayılı yeni büyük şehir belediye kanunu ise bu konuda yapılan son değişikliktir.

Avrupa Birliği’ne geçiş sürecinde uyum yasaları gereğince yerel yönetim anlayışımızda da bazı değişikliklerin olması gerektiği taraflar arasında gündeme gelmiştir. Bu bağlamda yerel reform tasarısı çok önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye’de mevcut yerel yönetim reformunun merkezindeki fikri; dünyada geniş bir yer tutan yeni kamu yönetimi mantığını ve küreselleşmeye uyumu oluşturmaktadır.

Bu çalışma da yerel yönetim ve yerel yönetim reformu kavramlarının kapsamı çizilerek ülkemizdeki süreci hakkında literatür bilgisi verilmiştir. Çalışmanın giriş bölümünden sonraki 2. bölümünde Yerel Yönetimle ilgili kavramsal tanımlamalar yapılmış, 3. bölümde tarihsel süreç işlendikten sonra 4. bölümde özellikle cumhuriyetten sonra yapılan yerel yönetim reformlarından bahsedilmiştir. 5. Bölümde ise mevcut yerel yönetimlerin yapısı ile ilgili kısaca bilgi verildikten sonra 6. ve sonuç bölümünde de konu ile ilgili gerekli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de yerel yönetim reformlarını, tarihi ve hukuki süreçlerle birlikte değerlendirip farklı bir perspektif ortaya koyarak konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır.

2. Kavramlar

2.1. Yerel Yönetim Kavramı

Yerel yönetim dendiğinde daha çok yerel halka kamu hizmeti sağlayan teşkilatlar akla gelir. Anayasamızın 127. Maddesinde mahalli idareler başlığı altında “il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde yerel yönetim olarak da bilinen mahalli idareler tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle yerel yönetim deyince yürürlükte olan anayasamıza göre il, belediye veya köy sınırları içerisinde yaşayan insanların mahalli ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kurulmuş olan kamu idareleri akla gelmektedir. Yerinden yönetim esasına göre teşkilatlanan yerel yönetimler; kamu tüzel kişiliği olan, Mali özerkliğe sahip, personel bağımsızlığı olan ve merkezi idarenin hiyerarşik denetimi dışında vesayet denetimine tabi olan kuruluşlar olarak da ifade edilebilirler (GÖZLER ve KAPLAN, 2018.)

2.2. Reform Kavramı

Reform, batıda 1600'lü yıllarda Hıristiyanlık inancında meydana gelen o zamana kadar dillendirilmemiş yorumlamaları ve düzenlemeleri ifade etmek, fertler üzerindeki kilisenin baskısının ortadan kaldırılmasını tanımlamak şeklinde kullanılan bir kavramdır. Reformist hareketler ilk olarak Almanya daha sonra da İngiltereye, Fransaya ve diğer Avrupadaki ülkelere sirayet etmiştir (KILIÇ, 2006: 39).

Yönetim açısında reforma bakıldığında ise idari mekanizmada çeşitli değişiklik ve gelişmeler sağlayacak şekilde idareyi daha iyi işler hale getirerek yönetim sistemini geliştirmektir. Reform için bir sürece yayılan hafif dokunuşlarla beraber değişimi hedefleyen yöntem benimsenmiştir (DİVANOĞLU, 2001).

Yukarıda verilen bilgileri ışığında yerel yönetim reformu denince Belediye, İl Özel İdaresi ve Köy gibi yerel idarelerde zaman içerisinde meydana gelen iyileştirme faaliyetleri akla gelmektedir.

3. Yerel Yönetimlerin Cumhuriyet Öncesi Tarihsel Gelişimi

16.Yüzyıl sonrasında batıda ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber devletteki merkezi otorite ülke içerisindeki diğer yapılanmalara karşı gücünü daha da arttırmıştır. Bu durum yaklaşık iki yüzyıl boyunca devam etmiştir. Bu süreçte yerel yönetimlerin gerekliliğine vurgu yapan Jeremy Bentham ve Turgot gibi bilim insanlarının yanı sıra Amerikadaki özerk belediyecilik akımı, Proudhon, Alexis de Tocqueville, Sieyes gibi Fransız düşünce insanları yerel yönetimlerin gelişimine katkı sunmuştur. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarında yapılmış olan reformlar mahalli idareleri, merkezdeki otoritenin yerel hizmet sunmakla görevli olan lokal büroları olarak düzenlemiştir (ÖKMEN-PARLAK, 2012: 25-26).

1900'lü yılların başları yerel yönetim açısından çok önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemden itibaren mahalli idareler hizmetleri yerine getirebilmek için yeterli mali imkan bulabilmiş, yerel topluluğa merkezi hükümetten daha çok fayda verebilmişlerdir (KELEŞ, 2012: 40).

Türkiye'de yerel yönetimlerle ilgili tarihsel sürece bakıldığında değişikliği zorunlu kılan sebeplerin Osmanlıdan miras kaldığı (Ortaylı, 2009: 82) ve yapılmış olan reform çalışmalarının temellerinin Tanzimat'a dayanmış olduğu gözlemlenmektedir (Saran, 2005: 42). Belediyelerin ve yerel yönetimlerin Tanzimat ve Islahat hareketleri dönemlerinde oluşturulmaya başlandığı ve bu reformların Fransa örnek alınarak yapıldığı görülmektedir (DURSUN, 1998: 93-95).

1855 yılında İstanbul'da Beyoğlu bölgesinde ilk belediye örgütü 6. Dairei Belediye ismiyle

kurulmuştur. Başarısız olan bu denemenin ardından 1869 yılında bu yapılanmanın İstanbul'un tamamına yayılarak İstanbul Şehreminliği'nin kurulduğu görülmektedir. 1870 tarihinde çıkarılan nizamname ile bu uygulama tüm vilayet, sancak ve kaza merkezlerine yayılmış olup 1876 yılında çıkarılan Kanun ile vilayetlerde ve kasabalarda birer belediye teşkilatı oluşturulmuştur. 1912 'de çıkarılan Kanun ile belediye daireleri yerini belediye şubelerine bırakmıştır (ÜNAL, 2011:244). Bu yapılanma 1930 yılında yürürlük kazanan 1580 numaralı belediye kanununa değin varlığını idame ettirmiştir.

İl özel idareleri ile ilgili olarak ilk kez 1864 tarihinde çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile valinin başkanlığında ilin merkezi idaresinin yanında vilayete bağlı sancaklardan seçilen dörder üyenin katılımıyla oluşturulan ilçe özel yönetim biçimi kurulmuştur. (TORTOP, 2006: 39). Ancak bu özel idarelere icrai karar alıp uygulama yetkisi verilmemiş, valinin aracılığıyla merkez tarafından onaylandıktan alınan kararlar işlerlik kazanabilmiştir. İcracı olamayan bu idarenin bütünüyle bir mahalli idare birimi olduğu söylenemez. Lakin vilayet-i umumi meclisinin (il genel meclisi) yerel yönetim idaresinin özelliklerini barındırdığı ifade edilebilir (ONAR, 1966).

Köyler yerel yönetim yapıları içerisinde en eski teşkilatlardır. Osmanlı'nın kurulduğu zamanlardan itibaren toplu yaşama bilinciyle ortaya çıkan köyler varlıklarını zamanımıza kadar devam ettirebilmişlerdir (Ünal, 2011: 245). Asıl maksadı kırsalda güvenliği sağlama ve vergileri düzenli toplama olan 1864 tarihinde çıkarılan Vilayet Nizamnamesi köylerle ilgili ilk hüküm getiren hukuki düzenlemelerdir. Daha sonra bu düzenlemeler Cumhuriyet'e kadar çeşitlenip köylerle ilgili yenilikler getirirse de köy teşkilatlarına ayrı bir kamusal kişilik verilmemiştir (TORTOP, 2006: 39).

Osmanlıda merkezi yapı çok güçlü olduğundan oluşturulan yerel yönetimler modern yerel yönetimlerin birçok özelliğini barındırmayıp şehirlerin çeşitli hizmetlerini görmekle sorumlu örgütler olmaktan öteye gidememişlerdir (GÖRMEZ, 1997: 197).

4. Cumhuriyet Sonrasında Yerel Yönetim Reformları

1921 Anayasası 11. maddesinde "Vilayet mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir..." hükmüyle illere tüzel kişilik ve özerklik tanımaktadır. Yine bu maddede adalet, güvenlik ve vergi gibi görevler dışında çok sayıda görevlerin vilayet meclislerine bırakıldığı görülmektedir. Aslen mevcut durumda dahi mahalli idarelere tanınmayan yetkilerin 1921 Anayasasıyla yerel yönetimlere bırakıldığı söylenebilir (KARAARSLAN, 2007).

1921 Anayasasında düzenlen mahalli idarelerin geniş özerkliği hususu, 1924 Anayasasında, zaafiyete sebep olabileceği daha sınırlı olarak düzenlenmiştir. Mahalli idarelerin tüzel kişiliğe haiz kuruluşlar olarak yerinden yönetim esasları çerçevesinde idare edileceğinin Anayasa maddesinde ifade edilmesi kafi görülmüştür (GÖZÜBÜYÜK, 1967). 1924 Anayasası 90. maddesinde vilayet, kaza, kasaba ve köylerin tüzel kişiliğe sahip yerel yönetimler olduklarını hükme bağlamıştır ancak ademi merkezîyet kavramına yer verilmemiş 91. maddesinde bu ilkeyi çağırıştıran tefriki vezaif ilkesi getirilmiştir (ONAR, 1966).

Yerel yönetimler anlamında Cumhuriyetin hukuki manada ilk düzenleme yaptığı teşkilat 1924 tarih 442 sayılı yasayla köy kanunudur. Halen bugün de yürürlükte olan yasa doğrudan demokrasi ve katılımı hedeflemiş olması yönüyle mali açıdan eksiklikleri olmasına rağmen o günün şartlarında ileri bir vizyona sahiptir (ULUSOY & AKDEMİR, 2001)

Konu ile ilgili olarak Cumhuriyet'in kuruluş döneminde çıkarılan önemli kanunlardan bir diğeri de Fransa'dan alınan 1930 tarih 1580 sayılı Belediye Kanunudur. Belediye başkanının seçimi, Ankara ve İstanbul'da eski uygulamaları devam ettirmesi gibi bir kısım uygulamalar dışında bugünkü yapıya benzer düzenlemeler yaptığı söylenebilir (ULUSOY & AKDEMİR, 2001). Bu kanun belediyenin organlarını; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeni olarak

düzenleyerek bugünün mevzuatıyla aynı doğrultuda bir tutum ortaya koymuştur.

1961 Anayasası haklar ve özgürlükler açısından ileri düzeyde düzenlemeler ortaya koymasına rağmen yerel yönetimlerle alakalı ciddi bir değişikliğe gitmemiştir. 1982'de yürürlüğe giren Anayasaya baktığımızda mahalli idareler 1961 Anayasası hükümleriyle keşişecek şekilde düzenlemiştir. 1982 Anayasasında vesayet hususuyla ilgili düzenlemeler eleştirilebilecek kadar yetki içerse de vesayete ilişkin metinler gayet açık ve anlaşılırdır (NADAROĞLU, 2001)

Mevcut Anayasamız 123. Maddesinde "idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır" demektedir. 127. Maddesinde de mahalli idareleri yani yerel yönetimleri açıklayıcı düzenlemeler ortaya koymaktadır. Bu madde Karar organlarının seçimle belirlendiği, yerel halkın mahalli ortak ihtiyaçlarını karşıladığı, kamu tüzel kişiliğe haiz kuruluşlar olarak yerel yönetimleri tanımlamaktadır.

Mahalli idareler; içeriğinde İl Özel İdaresi, Belediye ve Köy örgütlerinin barındırsa da reform açısından zaman içerisinde belediyeler daha çok değişikliğe tabi tutulan teşkilatlar olmuştur. 1930 tarihli belediye kanunuyla modern belediye başkanlığına adım atılması akabinde 1963'te 307 nolu kanunla yapılan düzenleme ile belediye başkanlarının halk tarafından seçilmeye başlanması, 1984 tarihinde 2972, 3030 sayılı yasalar ve 195 sayılı khk ile büyükşehir belediyelerinin kurulması bu tarihten sonra 1986, 1987, 1993 gibi muhtelif tarihlerde büyükşehir belediyelerinin sayılarının artırılması, 2004'te yürürlüğe giren yeni 5216 nolu Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2005'te yeni 5393 sayılı belediye kanununun yürürlüğe girmesi, 2012 tarihinde 6360 nolu kanun ile büyükşehir belediyelerinin kapsamının genişletilmesi bu alanda yapılan önemli değişikliklerdir (ÇİÇEK, 2014).

Köylerle İlgili 1924 yılında çıkarılan 442 sayılı köy kanunu dışında bir önemli değişiklik 2012 tarihinde çıkartılan 6360 sayılı yasayla büyükşehir belediyesi olan illerde köy tüzel kişiliğinin kaldırılması olmuştur. İl Özel İdareleri 1913 tarihinde yürürlüğe giren ve cumhuriyet döneminde de yürürlükte kalan idare-i umumiye-i vilayat kanunu muvakkati dizayn edilmişti. 1987 yılında 3360 sayılı kanunla bu kanunun adı değiştirilerek il özel idaresi kanunu olarak düzenlendi. Akabinde 2005'te çıkarılan 5302 nolu yasa yeni il özel idare yasası olarak uygulamaya girmiştir. Konuyla ilgili en son 2012 tarihinde çıkartılan 6360 sayılı yasayla da büyükşehir olan illerde il özel idareleri kaldırılarak önemli değişiklikler yapılmıştır (GÖZLER & KAPLAN, 2018).

5. Yerel Yönetimlerin Yapısı

Halen yürürlükte olan mahalli idarelerle ilgili 442 no'lu köy, 5302 no'lu il özel idaresi, 5393 no'lu belediye ve 5216 no'lu büyükşehir belediyesi yasaları çerçevesinde mahalli idareler köy, il özel idaresi, belediye ve büyükşehir belediyesi olarak çeşitli organlardan teşekkül etmektedir.

442 sayılı kanuna göre köy; muhtar, ihtiyarlar meclisi, köy derneği ve köy personelinden oluşmaktadır. Bir yerde köy kurulabilmesi için o yerin nüfusunun en az 150 en fazla 200 olması gerekmektedir. Köyler çeşitli bakanlıkların görüşü alınarak içişleri bakanlığı kararı ile kurulabilmektedir (442 sayılı Köy Kanunu, 1924).

5302 sayılı il özel idaresi kanununun 3. maddesine göre il özel idaresi il halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan, karar organları seçmenler tarafından belirlenen, mali ve idari özerkliğe sahip tüzel kişilerdir. 6360 sayılı yasayla birlikte büyükşehir olan illerde il özel idareleri kaldırılarak sayıları 51'e düşmüştür. İlgili kanuna göre il özel idareleri; il genel meclisi, vali ve il encümeninden oluşmaktadır. İl özel idareleri ilin kanunla kurulması ile kurulmuş olurlar (5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005).

5393 sayılı belediye yasasının 3. maddesine göre belediye; belde içerisinde yaşayan insanların mahalli ortak ihtiyaçlarını karşılamakla görevli olan, karar organı seçmenler

tarafından seçilmek suretiyle oluşturulan, mali ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. İl ve ilçe merkezleri hariç nüfusu 5000'in üzerinde olan, en yakın belediyeden minimum 5000 metre mesafe uzaklıkta olan yerlerde kanunda belirtilen usullere göre belediyeler Cumhurbaşkanlığı kararı ile kurulurlar. Yasaya göre belediyeler; belediye başkanı, belediye meclisi ve belediye encümeninden teşekkül etmektedir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005). 5216 sayılı büyükşehir belediye yasasının 6360 nolu yasayla değiştirilen 4. maddesi büyükşehir belediyesini; il nüfusu 750.000'in üzerinde olan illerde il sınırlarını kapsayan ve kanunla kurulabilen kamu tüzel kişilikleri şeklinde ifade etmektedir. Halen 30 ilde büyükşehir belediyesi bulunmaktadır. 5216 nolu yasaya göre büyükşehir belediyesi; büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye meclisi ve büyükşehir belediye encümeninden oluşmaktadır (5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 2004).

6. Sonuç

Merkeziyetçi bir anlayışın hüküm sürdüğü yönetim anlayışında doğal olarak yerel yönetim kavramı yeterince söz konusu olmamaktadır. İnsanların iradesinin temsiliyetinin önem kazandığı, kararlarının yönetimi etkileyebildiği ortamda yerel yönetimlerin varlığı da mümkün olur. Özellikle demokrasiyle beraber yerel yönetim kavramı da gelişim noktasında ciddi aşama kaydetmektedir. Tabii yerel yönetimlerin geliştiği noktada yeni kavramlar da gündeme gelmektedir, bunlardan bir tanesi de özerklik kavramıdır.

Yerel yönetimlerin yetkileri ölçülü olmadığı durumlarda bazı olumsuzlukların zamanla yaşanabileceği de günümüzde tartışılan unsurlar arasındadır. Buna karşılık gelişmiş ülkeler özellikle yerel yönetim reformlarının hız kesmeden devam etmesi gerektiği düşüncesini taşımaktadır. Ülkemizde ise özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarından sonra yerel yönetimlerle ilgili bazı gelişmeler olup süreç 1980'den hızlanmıştır. Türkiye'de belediyeyle ilgili son dönemlerde yaşanan gelişmeler yerel yönetimin güçlenmesi ile örtüşmektedir. Büyükşehir Belediyesi kanununun çıkması veya belediye meclisinin işleyişi ile bazı güncellemelerin yapılması, reformların yapıldığını göstermektedir. Fakat bütünüyle yerel yönetim kavramının tutarlılık çerçevesinde tam olarak işleme anlamında bu gelişmeler yerleşmenin bütünüyle sağlandığını söyleme noktasında yetersizdir. Bu bağlamda bu eksikliklerin düzeltilmesi veya gelişmiş ülkelerdeki birçok yeni modelin transfer edilmesi ülkemiz adına henüz gerçekleştirilememiştir. Bunda ülkemizin içerisinde bulunduğu sosyolojik ve konjonktürel durum da etken olarak değerlendirilmektedir.

Günümüzde hangi demokrasi modelinin daha iyi olduğu tartışmalarının altyapısında aslında yerel yönetim süreci de yatmaktadır. Çünkü insanın ilk kez devletle ilişkisi kurumsal anlamda yerel yönetimle olmuştur. Onun için yerel yönetim mekanizmasının çok daha sağlıklı bir şekilde işleme elzem bir konudur.

Bu nedenle ilk olarak yerel yönetimlerin eksikliklerinin tamamlanması gerekmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin akademik camiada tartışılması ve kanunlarla güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle merkezi yönetim şeklinin değişip parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle beraber yapılan önemli reform çalışmaları aynı şekilde yerel anlamda da yapılmalıdır. Günümüz insanı kendi kararlarını statü veya kimlik farkı gözetmeksizin ülke yönetimlerinde görmek istemektedir. Modern hayatta artık insan yönetme sürecinin içinde aktif rol almayı arzu etmektedir. Bu bağlamda yeni reformlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkemizde yerel yönetimlerin modern çağın gereklerine uyumlu bir şekilde yeniden dizayn edilmesi hususu tartışılmalıdır. Özellikle dış dünyadaki gelişmeler takip edilip idari ve mali konudaki çalışmalar güncellenerek kendi yönetim mekanizmamıza dâhil edilmelidir. Ülkemizde daha katılımcı ve ileri düzeyde bir demokrasinin gereği olarak merkezi yönetimlerle mahalli idareler arasında pozitif iletişim sisteminin kurulup Merkezden yönetimlerin ve yerel

yönetimlerin aralarındaki bütün hususların çok net bir şekilde kanunlarla düzenlenip Merkezi otoriteyle sorunu olmayan prangalarından kurtulmuş bir yerel yönetim anlayışının ortaya çıkması

Not

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yazar Hakkında

Yusuf Ziya AKPINAR Öğretim görevlisi olarak Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Pazarlama ve Reklamcılık bölümünde görev yapmaktadır. Akpınar, kamu yönetimi, yerel yönetimler, Türkiye'nin idari ve siyasi yapısı, konularında çalışmalar yürütmektedir.

Kaynaklar

- ÇİÇEK, Y. (2014). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Yerel Yönetimler. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 53-64.
- DİVANOĞLU, İ. G. (2001). Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu ve Uygulanabilirliği Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DURŞUN, Davut, (1998), "Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Doğuşu ve Siyasi/İdari Gelişme", Türkiye'de Kamu Yönetimi Geleneği, Ed. Davut Dursun ve Hamza Al, ilke Yayıncılık, İstanbul, 93-104
- GÖRMEZ, K., (1997). Yerel Demokrasi ve Türkiye, Vadi Yayınları, Ankara, 208s.
- GÖZLER, K., & KAPLAN, G. (2018). İdare Hukukuna Giriş 24. Baskı. Borsa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- GÖZÜBÜYÜK, Ş. (1967). Türkiye'de Mahalli İdareler. İstanbul: TODAİE.
- KARAARSLAN, M. (2007). Türkiye'de Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Yerel Yönetimlerin Özerkliği ve Denetimi. Ankara: Ankara üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KELEŞ, R., (2012). Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, İstanbul, 605s.
- KILIÇ, R. (2006). İktisadi Düşünce; İktisadi Düşüncenin Gelişimi, İktisadi Düşünce Okulları, İktisadi Düşünürler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- NADAROĞLU, H. (2001). Mahalli İdareler. Beta Yayınevi.
- ONAR, S. S. (1966). İdare Hukuku'nun Umumi Esasları. İstanbul: İstanbul Akgün Matbaası.
- ORTAYLI, İlber, (2009). Son imparatorluk Osmanlı, Timaş Yayınları, İstanbul.
- ÖKMEN, M., PARLAK, B., (2010), Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler İlkeler Yaklaşımlar ve Mevzuatlar, Alfa Akademi, 2. Basım, Bursa, 584s.
- SARAN, Ulvi, (2005). "Türk Kamu Yönetiminde Değişimin Genel Çizgisi: Reform Arayışlarının Karşısındaki Beklentiler ve Güçlükler", Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması-I, Ed. Ahmet Nohutçu, Asım Balcı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 37-53.

- TORTOP, N., AYKAÇ, B., YAYMAN, H., ÖZER, M.A., (2006). Mahalli İdareler, Nobel Yayın, Ankara, 514s.
- ULUSOY, A., & AKDEMİR, T. (2001). Mahalli İdareler. Ankara: Seçkin Yayınları.
- ÜNAL, F., 2011. "Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Yasal ve Yapısal Dönüşümü", Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 30, 241-248.